

THE READINESS OF INTENDING SPECIALISTS IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TO REHABILITATION WORK WITH CHILDREN WITH DISABILITIES

In the article the theoretical bases of readiness of intending specialists of physical education and sport to rehabilitation work with children with limited physical abilities are presented. Literary sources that light up the concept of readiness of intending specialists to physical rehabilitation to professional activity are analyzed. The structural constituents of readiness of specialists of physical education to rehabilitation work with children with limit physical possibilities are presented.

Keywords: readiness, specialists, physical rehabilitation, physical abilities, criteria, constituents, limit.

УДК 37.013.77:378.14:63

А. В. Антоненць

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ АГРОІНЖЕНЕРІВ

У статті розглянуто основні психолого-педагогічні передумови, необхідні для ефективного формування професійних умінь майбутніх агроінженерів в аграрних ВНЗ. До них належать: позитивна мотивація викладачів і студентів; урахування психологічних особливостей розвитку особистості; використання інноваційних методів навчання; фундаменталізація професійної підготовки майбутніх агроінженерів; організація самостійної пізнавальної діяльності студентів у процесі керованої науково-дослідницької роботи.

Ключові слова: психолого-педагогічні передумови, професійні вміння, агроінженери.

Постановка проблеми. Сучасна ринкова ситуація в нашій державі характеризується певною нестабільністю та непередбачуваністю динаміки економічних показників. Тому для ефективного господарювання аграріям необхідно мати висококваліфікованих агроінженерів, що забезпечували б якість необхідної сільськогосподарської діяльності в умовах сучасної ринкової економіки.

Успішна професійна діяльність майбутнього інженера є одним із головних факторів, що зумовлює ефективне функціонування сільськогосподарського підприємства. Перш за все це стосується прийняття виважених та ефективних інженерно-технологічних рішень на основі набутих професійних умінь та навичок. У цьому контексті важливе значення мають психолого-педагогічні передумови механізму формування професійних умінь та навичок майбутнього агроінженера, які можуть суттєво підвищити їх професійні якості у майбутній фаховій діяльності.

Психологічна підготовка студентів аграрних ВНЗ – майбутніх агроінженерів, дає можливість:

- розширити знання про себе та інших людей;
- встановити оптимальні міжособистісні стосунки;
- покращити навички особистого та ділового спілкування;
- спрацюватись учасникам певного процесу, більш глибоко розуміти один одного;
- співпрацювати людям з різними темпераментами, характерами та життєвими цінностями;
- зменшити імовірність інженерних прорахунків.

З огляду на вищенаведене одним із важливих завдань є аналіз основ психологічних процесів та педагогічних передумов, адже усвідомлення та розуміння їх суті є необхідною складовою створення сприятливих умов для формування професійних умінь майбутніх інженерів-механіків в аграрних ВНЗ.

Психолого-педагогічні умови – це сукупність взаємопов'язаних факторів, необхідних для цілеспрямованого освітнього процесу, з використанням педагогічно виваженого

дидактичного забезпечення, розробленого з метою формування професійних умінь у студентів-агроінженерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. Психолого-педагогічну складову професійної діяльності особистості вивчало чимало науковців: В. Г. Асєєв, А. А. Бодальов, С. Д. Максименко, Т. С. Яценко – становлення і розвиток особистості; Т. В. Кудрявцева, Н. В. Кузьміна, Б. Г. Ананьєв – чинники й етапи професійного становлення; В. А. Петрук – засади формування професійної компетентності; Н. М. Гловин – формування дослідницьких умінь у процесі фахової підготовки та інші.

Незважаючи на досить широкий спектр праць науковців з проблеми формування професійних умінь та умов їх формування багато питань залишається недослідженими. Зокрема, на нашу думку, нерозкритим залишається питання формування професійних умінь майбутніх агроінженерів в аграрних ВНЗ та виявлення основних психолого-педагогічних умов для їх формування.

Мета статті – аналіз основ психологічних процесів та педагогічних передумов виявлення та обґрунтування комплексу психолого-педагогічних передумов формування професійних умінь майбутніх агроінженерів.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, виділимо спочатку загальний комплекс психологічних умов, необхідних для ефективного формування професійних умінь:

- позитивна мотивація студентів;
- урахування психологічних та інтелектуальних властивостей особистості;
- самостійна пізнавальна активність.

Розглянемо кожний пункт більш детально.

Створення позитивної мотивації студентів-механіків і відповідного емоційного настрою є важливою умовою успішного формування професійних умінь. Як показують результати проведеного анкетування, багато студентів не має сформованої мотивації до здійснення професійної діяльності. Це проявляється в небажанні відвідувати заняття, в пасивній позиції на заняттях, у невиконанні домашніх та індивідуальних завдань. Рівень мотивації визначається власною усвідомлюваністю студентом щодо об'єктивної та суспільної значущості.

Однією з умов формування вмінь, зокрема і професійних, є врахування психологічних і інтелектуальних властивостей особистості. Кожний вік характеризується своїм ступенем розвитку мисленнєвої діяльності та психологічними особливостями людини, що необхідно враховувати в навчальному процесі. Зокрема, формування професійних умінь майбутніх агроінженерів у процесі вивчення дисциплін природничо-наукового циклу відбувається на 1–2 курсах. Цей вік належить до категорії юнацького, характеризується високим рівнем пізнавальних процесів, появою нових вимог до себе і оточуючих, зміною основних видів діяльності, здатністю до індукції й дедукції. У цьому аспекті доцільними є ідеї Л. С. Виготського, який до особливостей розвитку психіки в юнацькому віці відносив самосвідомість як критичну оцінку себе і навколишнього середовища та визначення свого місця в соціумі.

Досить важливою умовою формування професійних умінь є також пізнавальна активність студентів. Відповідно до діяльнісного підходу, формування і розвиток різних умінь і навиків відбувається тільки в процесі самостійної активної пізнавальної діяльності студентів, коли іде зміщення акцентів з процесу викладання на процес навчання.

У цьому аспекті підвищується роль упровадження інноваційних методів навчання, серед яких найбільш ефективні ділові ігри, тренінги, мікрокейси та психологічні тренінги. Адже саме вони, на нашу думку, вдало поєднують навчальну, аналітичну та виховну діяльність студентів, що досить позитивно впливає на досягнення завдань системи інженерної освіти. Це зумовлено тим, що в процесі скерованої навчальної діяльності можна предметно з'ясувати ті чи інші закономірності, обговорити та проаналізувати певні типові ситуації та виробити відповідні алгоритми дій і можливі варіанти поведінки для конкретних випадків.

У контексті вищезазначеного доцільно розглянути найбільш ефективні інноваційні методи навчання більш детально.

Тренінги. В основі цього методу навчання лежить діалог як один із способів набуття певних умінь і навичок. Це найсприятливіший спосіб не лише висловитись, а й почути. Діалог – це розмова між двома або більше сторонами, особами чи групою людей, що є формою обґрунтованого глибокого мислення, яка спонукає думати, вирішувати поставлені проблеми та шукати рішення разом. Для організації ефективного діалогу в процесі тренінгу професійних умінь майбутніх агроінженерів необхідно з'ясувати причини, передумови виникнення проблеми, різні її наслідки, спробувати відмовитись від звичайного способу мислення, а також виділити проблему, позиції учасників та їхнє місце. Одним із прийомів, що спонукає до діалогу, є постановка відкритих питань, тобто таких, які потребують розширеної відповіді. Доцільно згадати і про такі схеми командної роботи, як «разом нас багато» (Numbered heads together) і SWOT-аналіз, що ґрунтуються на колективній роботі великої кількості учасників і придатні для застосування під час навчання студентів-механіків. Перша схема ґрунтується на тому, що група має дійти згоди щодо спільної відповіді на певне завдання і придатна, наприклад, для з'ясування думки кожного з учасників стосовно вірогідності того чи іншого прогнозу діяльності підприємства. SWOT-аналіз – процедура, яка використовується для того, щоб знайти нові технологічні перспективи вирішення проблеми, наприклад, нові інженерні рішення в тій чи іншій ситуації.

Досить важливу роль в організації тренінгів як двосторонньої бесіди викладача зі студентами відіграє психологічний фактор, а саме сприятливий мікроклімат, тобто заохочувальне, доброзичливе середовище в певному приміщенні. Цього можна досягти, переставивши стільці й столи таким чином, щоб учасники могли спілкуватися один з одним і працювати в малих групах по декілька чоловік.

Ділові ігри. До цього часу не існує універсального визначення поняття «ділова гра», а також їх чіткої класифікації, ми частково поділяємо думку І. Т. Сироежкіна, який розуміє ділову гру як модель процесу прийняття рішення [3]. У нашому дослідженні ми розглядаємо навчальні ділові ігри, тому вони самі по собі не є моделлю, а є засобом роботи з моделлю, яка закладена в структурі ділової гри. Велика цінність застосування ділової гри при формуванні професійних умінь студентів полягає в її цільовому призначенні, різноманітності тематик, досить широкому ступені свободи прийняття інженерних рішень, імітуванні конкретної ситуації. Наведемо класифікацію видів ігор В. А. Петрук за способом вираження контексту професійної діяльності [2]:

- контекстно-орієнтовані ігри, тобто ігрова діяльність з підготовки спеціаліста, але не з прямим зв'язком з майбутньою діяльністю;
 - непрямі контекстно-орієнтовані ігри – квазіпрофесійна діяльність.
- За функціональною спрямованістю:
- дослідницькі бліц-ігри – здійснюється перевірка гіпотез, пошук і накопичення даних, робляться висновки;
 - дидактичні бліц-ігри – вивчаються елементи теорії і практики майбутнього фахівця;
 - рефлексивно-оцінні – відбувається дослідження діяльності, пошук і реконструювання виявлених труднощів, оцінювання процесу і результату;
 - діагностичні, в яких здійснюється діагностика діяльності людини або групи людей;
 - мотиваційно-збуджувальні – сприяють формуванню інтересу, азарту та мотивації;
 - психологічні – розвиток і вдосконалення вмінь спеціаліста.

Усі ігрові технології в залежності від класифікації взаємопов'язані. Жоден вид сам по собі не забезпечує розв'язання задач організації самостійної роботи студентів.

Останнім часом у процесі професійної підготовки студентів у ВНЗ досить широко використовується *кейс-метод* (кейс-стаді). Інколи його ототожнюють з методом конкретних ситуацій, хоча він – один з найбільш поширених варіантів цього підходу. Кейс-метод – це обмежена в часі ділова гра. Суть його полягає в тому, що проблемне викладання знань супроводжується самостійною роботою студентів. Особливістю цього методу є відтворення проблемної ситуації на основі фактів реального життя [2]. Як правило, кейс має задовольняти такі вимоги: відповідати чітко сформульованій меті, мати достатній рівень складності та базуватись на статистичних даних щодо динаміки певних інженерно-технологічних

показників; ілюструвати типові ситуації, актуальні для майбутньої фахової діяльності студентів, розвивати аналітичне мислення; провокувати дискусію; мати декілька можливих способів вирішення проблеми. Кейси також поділяють на такі, що містять усю необхідну для вирішення інформацію, та ті, що провокують студентів до пошуку додаткової інформації для аналізу [2; 5].

Тому, на нашу думку, потрібно виокремити використання інноваційних методів навчання як одну із необхідних педагогічних умов для ефективного формування професійних умінь майбутніх інженерів аграрного профілю. Адже кейс-методи, ділові ігри та тренінги сприяють формуванню професійних умінь майбутніх агроінженерів за рахунок моделювання типових проблемних ситуацій на підприємстві та пошуків способів їх вирішення.

Майбутні інженери, виконуючи ті чи інші ролі, приймають власні рішення на основі ґрунтовного техніко-технологічного аналізу певної ситуації. Саме тому особливої ваги набуває необхідність опанування студентами методології використання математико-логічних моделей як засобу з'ясування певних закономірностей і наслідків. У цьому аспекті зростає роль відповідних знань з курсу дисциплін циклу природничо-наукової підготовки.

Наведемо найбільш суттєві шляхи впливу дисциплін природничо-наукового циклу на процес формування професійних умінь майбутніх агроінженерів у системі аграрної світи:

- формування евристично-пошукового мислення в процесі розв'язування прикладних задач;
- уміння проводити експеримент, розподіляти його на етапи, пояснювати й оформлювати результат;
- побудова теоретичних моделей як уміння виділяти головне в складних явищах;
- оволодіння загальними ідеями й принципами природничо-наукових знань (уміння спостерігати, аналізувати й пояснювати дані спостережень);
- усвідомлення методів наукового пізнання та їх співвідношення;
- уміння розглядати явища й процеси у взаємозв'язку, формування здатності до усвідомлення причиново-наслідкових зв'язків;
- розвиток рефлексивного мислення, творча активність, здатність до інтуїтивного мислення.

Отже, фундаменталізація професійної підготовки майбутніх агроінженерів є ще однією необхідною педагогічною умовою. Вона має передбачати не тільки набуття відповідних умінь і навичок, а й формування відповідної методологічної культури.

Ми поділяємо думку Н. Ф. Тализіної, яка вважає, що однією з умов успішної майбутньої фахової діяльності є сформовані дослідницькі вміння [4, с. 8], які є невід'ємною складовою професійних умінь інженерів-аграріїв. Використання дослідницьких задач на думку Н. М. Гловин [1] дасть змогу студентам: виділяти основну проблему в запропонованій проблемній ситуації; визначати мету розв'язування дослідницької задачі; висувати і формулювати корисні гіпотези; розмежовувати припущення і доведені положення; проводити теоретичний аналіз запланованих досліджень, обирати найбільш доцільне із них; виявляти закономірності, узагальнювати й систематизувати отримані результати дослідження; визначати зв'язки отриманих даних з поставленою проблемою і послідовністю вивчення даних; систематизувати факти і явища; інтерпретувати дані, отримані в ході розв'язування задачі; використовувати узагальнення й абстрагування, методи аналізу і синтезу, індукції і дедукції, принцип формалізації в ході дослідження; встановлювати аналогії в можливих професійних ситуаціях; формулювати визначення і висновки на основі теоретичних і фактично проведених досліджень; розв'язувати інші дослідницькі задачі в новій професійній ситуації.

Таким чином, вирішується низка важливих педагогічних завдань:

- розвиток навичок самостійної роботи та пізнавальної активності студентів;
- закріплення нових знань і вмінь, які студенти використовуватимуть у своїй майбутній професійній діяльності;
- формулювання у студентів уміння творчо, нестандартно розв'язувати не лише навчальні завдання, а й практичні проблеми у життєвій і професійній ситуації.

Крім того, виконання студентами дослідницьких завдань стимулює в них пізнавальний інтерес до навчальних предметів й надає можливості застосовувати отримані знання для вирішення конкретних практичних професійних завдань, пов'язаних із виробництвом сільськогосподарської продукції.

Висновки. У результаті аналізу психолого-педагогічної літератури і проведеного дослідження можна виділити такий загальний комплекс психолого-педагогічних умов, необхідних для ефективного формування професійних умінь майбутніх агроінженерів:

- позитивна мотивація викладачів і студентів;
- урахування психологічних особливостей розвитку особистості;
- використання інноваційних методів навчання;
- фундаменталізація професійної підготовки майбутніх агроінженерів;
- організація самостійної пізнавальної діяльності студентів у процесі керованої науково-дослідницької роботи.

Отже, на основі аналізу науково-педагогічної літератури та проведеного дослідження можна зробити висновок, що вищенаведені психолого-педагогічні передумови є невід'ємними складовими процесу формування професійних умінь майбутніх агроінженерів.

Список використаних джерел

1. Гловин Н. М. Формування дослідницьких умінь з дисциплін природничо-математичного циклу в студентів агротехнічного інституту в процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. М. Гловин. – Тернопіль, 2008. – 19 с.
2. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін : монографія / В. А. Петрук – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. – 292 с.
3. Сыроежкин И. Т. Игра в рабочее время? / И. Т. Сыроежкин. – Новосибирск : Наука, 1975. – 118 с.
4. Талызина Н. Ф. Профессия педагога в условиях НТР / Н. Ф. Талызина // Совершенствование педагогического мастерства преподавателей. – М. : Знание, 1986. – 112 с.
5. InnovationThrough Cooperation. – Boston : WACRA, 1997. – 735 p.

А. В. Антоненц

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УМЕНИЙ БУДУЩИХ АГРОИНЖЕНЕРОВ

В статье рассмотрены основные психолого-педагогические предпосылки, необходимые для эффективного формирования профессиональных умений будущих агроинженеров в аграрных вузах. К ним относятся: положительная мотивация преподавателей и студентов; учет психологических особенностей развития личности; использование инновационных методов обучения; фундаментализация профессиональной подготовки будущих агроинженеров; организация самостоятельной познавательной деятельности студентов в процессе управляемой научно-исследовательской работы.

Ключевые слова: психолого-педагогические предпосылки, профессиональные умения, агроинженеры.

A. Antonets'

PSYCHO-PEDAGOGICAL BACKGROUND OF FORMING PROFESSIONAL SKILLS OF INTENDING AGROENGINEERS

The article focuses on proving the basic psychological and pedagogical conditions necessary for efficient forming professional skills of intending agroengineers at agricultural universities. These include: positive motivation of teachers and students; taking into account the psychological characteristics of the individual; use of innovative teaching methods; fundamentalization of training agroengineers; organization of students independent learning in the process of controlled scientific research.

Key words: psychological, educational background, professional skills, agroengineers.